ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ԻՐԱՎԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՖԱԿՈՒԼՏԵՏ

ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի ասպիրանտների և հայցորդների նստաշրջանի նյութերի ժողովածու

2(2) 2018

Երևան
2019

Հրատարակության է երաշխավորել Երևանի պետական համալսարանի գիտական խորհուրդը

Գլխավոր խմբագիր՝
իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր,
ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս Գ. Ս. Ղազինյան

Խմբագրակազմ՝
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ա. Հ. Գաբուզյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ս. Ա. Դիլբանդյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Գ. Բ. Դանիելյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ա. Մ. Հայկյանց
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ա. Գ. Վաղարշյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Վ. Դ. Ավետիսյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Վ. Վ. Ստեփանյան
իրավ. գիտ. թեկնածու,
դոցենտ Կ. Ա. Գևորգյան
իրավ. գիտ. թեկնածու,
դոցենտ Ս. Գ. Մեղրյան

Հիմնադիր և հրատարակիչ՝
Երևանի պետական
համալսարան

Խմբագրության հասցեն՝ ՀՀ,
0025, Երևան, Ալեք
Մանուկյան 1, ԵՊՀ
իրավագիտության
ֆակուլտետ
Հեռ.՝ 060-71-02-43

Էլ. կայք՝ publications.ysu.am
publishing.ysu.am

Խմբագրությունը կարող է
հրապարակել նյութեր՝
համամիտ չլինելով
հեղինակների
տեսակետներին:

e-mail: law@ysu.am
Տպագրական 26,25 մամուլ:

Տպաքանակը՝ 100
Հանձնված է շարվածքի՝
15.01.2019
Հանձնված է տպագրության՝
02.05.2019

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Գևորգ Վիրաբյան

ՊՐԵԶՈՒՄՊՑԻԱՆԵՐԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹՅԱՆ ՄԵԹՈԴԱԲԱՆԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ 7

Ռոզա Աբաջյան

«ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ԴԵՄՈԿՐԱՏԻԱՅԻ» ՀԱՅԵՑԱԿԱՐԳԸ ԵՎ ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԻՇԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՁԵՎԵՐԻ ՀԻՄՆԱՀԱՐՑԸ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱՌԱՋԻՆ ՍԵՐՆԴԻ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՈՒՄ (1918-1926 ԹԹ.).....42

Տաթևիկ Նահապետյան

ԴԻՄՈՒՄԸ ՈՐՊԵՍ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ՎԱՐՈՒՅԹԻ ՀԱՐՈՒՑՄԱՆ ՀԻՄՔ 52

Սոսե Բարսեղյան

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹՅԱՆ՝ ՄԱՐԴՈՒ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐՈՎ ԵՎ ԱԶԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՈՎ ՍԱՀՄԱՆԱՓԱԿՎԱԾՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՆՑՔԱՅԻՆ ՈՐՈՇ ՀԱՐՑԱԴՐՈՒՄՆԵՐ.....63

Արմինե Դանիելյան

ՎԱՐՉԱՐԱՐՈՒԹՅԱՄԲ ՊԱՏՃԱՌՎԱԾ ՎՆԱՍԻ ՀԱՏՈՒՑՄԱՆ ԱՐԴԻ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ 77

Սոսի Ալեքսանյան

ՄԱՐԴՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆ ԱՐՑԱԽԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԻ ԿՈՂՄԻՑ.....88

Քրիստինե Գաբուզյան

ՀԱՅՑԱՅԻՆ ՎԱՂԵՄՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏԻ ԷՈՒԹՅՈՒՆԸ.....101

Արթուր Վարդանյան

ԿՈՌՊԵՐԱՏԻՎԸ ՈՐՊԵՍ ԻՐԱՎԱԲԱՆԱԿԱՆ ԱՆՁԻ ՅՈՒՐԱՀԱՏՈՒԿ ՏԵՍԱԿ.....122

Եվա Սաղոյան

ԶԲՈՍԱՇՐՋԱՅԻՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԱՏՈՒՑՄԱՆ ՊԱՅՄԱՆԱԳՐԻ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԲՆՈՒՅԹԸ 137

Ռուբինա Պետրոսյան

ԽՆԱՄԱԿԱԼՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹՅՈՒՆԸ, ԽՆԱՄԱՏԱՐ ԸՆՏԱՆԻՔԸ ՈՐՊԵՍ ԱՌԱՆՑ ԾՆՈՂԱԿԱՆ ԽՆԱՄՔԻ ՄՆԱՑԱԾ ԵՐԵԽԱՆԵՐԻ ԽՆԱՄՔԻ ԵՎ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹՅԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՄԱՆՆ ՈՒՂՂՎԱԾ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏՆԵՐ (ԻՐԱՎԱՀԱՄԵՄԱՏԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ) 153

Սամինե Պետրոսյան

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԲԱԺՆԱՅԻՆ ՍԵՓԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՆԵՐՔՈ ԳՏՆՎՈՂ ԳՈՒՅՔԻ ՏՆՕՐԻՆՈՒՄԸ 178

Աշխեն Սողոմոնյան

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾԱՐՄԱՆ ՀԻՄՔԵՐԸ ԵՎ ԴՐԱՆՑ ԴԱՍԱԿԱՐԳՈՒՄԸ 192

Էդգար Կարապետյան

ԱՆՉԱՓԱՀԱՄՆԵՐԻ ՆԿԱՏՄԱՄԲ ԿԱՏԱՐՎՈՂ ԲՌՆԻ ՍԵՌԱԿԱՆ ՀԱՆՑԱԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔԸ, ՎԻՃԱԿԸ ԵՎ ՇԱՐԺԸՆԹԱՑԸ ՀՀ-ՈՒՄ 210

Նունե Հայրապետյան

ՄԵԴԻԱՑԻԱՅԻ (ՀԱՇՏԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ) ԻՐԱԿԱՆԱՑՈՒՄԸ ՈՐՊԵՍ ՊՐՈԲԱՑԻՈՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԳՈՐԾԱՌՈՒՅԹ.....222

Լիանա Եդիգարյան

ՊԱՏԻԺԸ ՊԱՅՄԱՆԱԿԱՆՈՐԵՆ ՉԿԻՐԱՌԵԼԻՍ ՍԱՀՄԱՆՎԱԾ ՓՈՐՁԱՇՐՋԱՆԻ ՎԵՐԱՑՄԱՆ ՀԻՄՔԵՐԻ ԵՎ ԴՐԱՆՑ ՔՐԵԱԻՐԱՎԱԿԱՆ ՀԵՏԵՎԱՆՔՆԵՐԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ՈՐՈՇ ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ.....233

Ռոզա Աբրահամյան

ԱՆՉԱՓԱՀԱՍ ԴԱՏԱՊԱՐՏՅԱԼՆԵՐԻ ՆԿԱՏՄԱՄԲ ԱԶԱՏԱԶՐԿՄԱՆ ԿԻՐԱՌՄԱՆ ՏԱՐԲԵՐԱԿՄԱՆ ԵՎ ԱՆՀԱՏԱԿԱՆԱՑՄԱՆ ՀԱՐՑԵՐԻ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՎՈՐՈՒՄԸ.....247

Սրբուհի Գալյան

ԻՐԱՎԱԲԱՆԱԿԱՆ ԱՆՁԱՆՑ ՆԿԱՏՄԱՄԲ ԿԻՐԱՌՎՈՂ ՊԱՏԻԺՆԵՐԻ ՀԱՄԱԿԱՐԳԸ.....259

Տիգրան Ղազարյան

ՄԱՍՆԱՎՈՐ ՄԵՂԱԴՐԱՆՔԻ ԳՈՐԾԵՐՈՎ ՔՐԵԱԿԱՆ ՎԱՐՈՒՅԹ ՆԱԽԱՁԵՌՆԵԼՈՒ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ.....269

Անի Դանիելյան

ՆԱԽՆԱԿԱՆ ԴԱՏԱԿԱՆ ՎԵՐԱՀՍԿՈՂՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՐԿԱՅԻ ՀԻՄՆԱՀԱՐՑԵՐԸ ՀՀ ՔՐԵԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ.....293

Առնոլդ Վարդանյան

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԲՆՈՒՅԹԻ ՀԱՐԿԱԴՐԱՆՔԻ ՄԻՋՈՑՆԵՐԻ ԿԻՐԱՌՄԱՆ ՎԱՐՈՒՅԹԻ ԱՌԱՆՁԻՆ ՏԵՍԱԿՆԵՐԻ ՏԱՐԲԵՐԱԿՄԱՆ ՀԻՄՆԱՀԱՐՑԵՐԸ.....310

Անի Չիլինգարյան

ՊԱՐՏԱՎՈՐԵՑՄԱՆ ԵՎ ՈՉ ԻՆՔՆՈՒՐՈՒՅՆ ՎԻՃԱՐԿՄԱՆ ՀԱՅՑԵՐԻ ՀԱՐԱԲԵՐԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆԸ.....327

Լիլիթ Պետրոսյան

«EX OFFICIO» ՄԿԶԲՈՒՆՔԻ ԻՐԱՑՄԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՎԵՐԱՔՆՆՈՒԹՅԱՆ ՓՈՒԼՈՒՄ 340

Անի Միքայելյան

ԸՆԴԱՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՆՈՆՆԵՐԻ ԽԱԽՏՄԱՆ ՀԵՏԵՎԱՆՔՆԵՐԸ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻ ՀԱՐՈՒՑՄԱՆ ՓՈՒԼՈՒՄ.....354

Տիգրան Դաղունց

ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՇՐՋԱՆԱԿՆԵՐՈՒՄ ՕՏԱՐԵՐԿՐՅԱ ԱՆՁԱՆՑ ՀՈՂԱՅԻՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ԴԱՏԱԿԱՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՈՐՈՇ ՀԱՐՑԵՐ 370

Տաթևիկ Սարուխանյան

ՀԱՇՏԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ՝ ՈՐՊԵՍ ՎԵՃԵՐԻ ԼՈՒԾՄԱՆ ԱՅԼԸՆՏՐԱՆՔԱՅԻՆ ԸՆԹԱՑԱԿԱՐԳԻ ԷՈՒԹՅՈՒՆՆ ՈՒ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ 386

Գրիգոր Չոբանյան

ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԻՆՔՆԻՇԽԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԳԼՈԲԱԼԻԶԱՑՄԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՒՄ 405

ՆԱԽՆԱԿԱՆ ԴԱՏԱԿԱՆ ՎԵՐԱՀՍԿՈՂՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՐԿԱՅԻ ՀԻՄՆԱՀԱՐՑԵՐԸ ՀՀ ՔՐԵԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ

Անի Դանիելյան[1]

Նախնական դատական վերահսկողության առարկայի շրջանակների հարցի կարևորությունը պայմանավորված է դրա հետ հարաբերակցվող մի շարք արժեքներով ու սկզբունքներով, ինչպիսիք են մի կողմից՝ անձի հիմնական իրավունքների շրջանակի, դրանց պաշպանվածության բավարար աստիճանի որոշումը, համապատասխան ոլորտներում պետության քաղաքականությունը և առաջնահերթությունների շրջանակը, մյուս կողմից՝ դատարանի ծանրաբեռնվածությունը, քննիչի դատավարական ինքնուրույնության արժևորման աստիճանը, քրեադատավարական գործառույթների տարանջատման սկզբունքի տեսանկյունից հսկողություն իրականացնող դատախազի փոխարինման անթույլատրելիությունը:

Որպես քննարկվող գործունեության **առարկա** կարող ենք դիտարկել անձի հիմնական իրավունքները սահմանափակող դատավարական և այլ գործողությունների կատարման թույլատրելիության հարցը: Այս կապակցությամբ նշենք, որ ՀՀ օրենսդրությամբ նախնական վերահսկողության առարկայի շրջանակներում ընդգրկված են հետևյալ խմբերի[2] գործողությունների կատարման թույլատրելիության հարցերը.

1. հարկադրանքի միջոցներ.

- կալանքը որպես խափանման միջոց կիրառելը, դրա ժամկետի երկարացումը (Օրենսգրքի 11-րդ հոդվածի 3-րդ մաս, 280-րդ հոդված),

- կասկածյալներին, մեղադրյալներին և այն անձանց, որոնց հոգեկան վիճակը թույլ չի տալիս նրանց ներգրավել որպես մեղադրյալ, բժշկական հաստատությունում տեղավորելը՝ դատահոգեբանական, դատահոգեբուժական կամ դատաբժշկական փորձաքննություն կա-

---

[1] ԵՊՀ քրեական դատավարության և կրիմինալիստիկայի ամբիոնի ասպիրանտ, գիտական ղեկավար՝ ի. գ. դ., պրոֆեսոր, ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս Գ. Ս. Ղազինյան:

[2] Որպես հիշյալ խմբերի առանձնացման չափանիշ հիմք ենք ընդունել գործողության տեսակը:

տարելու համար (Օրենսգրքի 11-րդ հոդվածի 3-րդ մաս, 280-րդ հոդված),

- որպես անվտանգության միջոց՝ անձին հոգեբուժական հիվանդանոցում տեղավորելը (Օրենսգրքի 459-րդ հոդված),

- որպես խափանման միջոց՝ գրավի գումարը պետության եկամուտ դարձնելը (Օրենսգրքի 13-րդ հոդվածի 3-րդ մաս, 143-րդ հոդվածի 6-րդ մաս),

2. քննչական գործողություններ.

- բնակարանի խուզարկությունը (Օրենսգրքի 12-րդ հոդվածի 2-րդ մաս, 279-րդ հոդված),

- նամակագրության, հեռախոսային խոսակցությունների, փոստային, հեռագրական և այլ հաղորդումների գաղտնիության սահմանափակմանը առնչվող քննչական գործողությունները (Օրենսգրքի 14-րդ հոդվածի 2-րդ մաս, 279-րդ հոդված), այն է՝ նամակագրության, փոստային, հեռագրական և այլ հաղորդումներ վերահսկելը (Օրենսգրքի 239-րդ հոդված), հեռախոսային խոսակցությունները լսելը (Օրենսգրքի 241-րդ հոդված),

- բանկային, ապահովագրական, նոտարական գաղտնիք կազմող տեղեկությունների ստացման համար խուզարկությունները և առգրավումները (Օրենսգրքի 172-րդ հոդվածի 3.1-3.2-րդ մասեր, 279-րդ հոդված),

3. այլ դատավարական գործողություններ.

- վարկային տեղեկատվություն կամ վարկային պատմություն ստանալը (Օրենսգրքի 172-րդ հոդվածի 3.3-րդ մաս),

- սեփականության հարկադիր օտարման հանգեցնող դատավարական գործողությունները (Օրենսգրքի 13-րդ հոդվածի 3-րդ մաս),

- լրատվական գործունեություն իրականացնողին, ինչպես նաև լրագրողին տեղեկատվության աղբյուրի բացահայտումը պարտավորեցնելը («Զանգվածային լրատվության մասին» ՀՀ օրենքի 5-րդ հոդվածի 2-րդ մաս),

4. օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումներ.

- արտաքին դիտում, եթե արտաքին դիտման արդյունքների գրանցումն առանց տեխնիկական միջոցների օգտագործման հնարավոր չէ, և անձը (անձինք), որի (որոնց) նկատմամբ իրականացվում է արտաքին դիտումը, ողջամտորեն չէր (չէին) կարող ենթա-

դրել դրա անցկացման հնարավորության մասին,

- ներքին դիտում,

- նամակագրության, փոստային, հեռագրական և այլ հաղորդումների վերահսկում,

- հեռախոսային խոսակցությունների վերահսկում,

- ֆինանսական տվյալների մատչելիության ապահովում և ֆինանսական գործարքների գաղտնի վերահսկում,

- կաշառք ստանալու կամ կաշառք տալու նմանակում («Օպերատիվ-հետախուզական գործունեության մասին» ՀՀ օրենքի 34-րդ հոդվածի 1-ին մաս)[1]:

5. իր լիազորությունների իրականացման կապակցությամբ դատավորի և Բարձրագույն դատական խորհրդի անդամի նկատմամբ քրեական հետապնդում հարուցելը կամ նրան ազատությունից զրկելը[2]:

Նախնական դատական վերահսկողության ինստիտուտի ծագումը ավանդաբար կապվում է անգլիական Հաբեաս Կորպուս (Habeas Corpus) ինստիտուտի հետ, որն առաջին անգամ իր արտահայտությունն է գտել 1215 թվականի Մագնա կարտայում: Հիշյալ ինստիտուտն ուղղված էր անձի անձնական ազատության երաշխավորմանը և նախատեսում էր, որ որևէ ազատ անձ չի կարող բանտարկվել առանց «հաբեաս կորպուս» հրամանի, որով դատարանը կարգադրել է մեղադրյալին բերել իր մոտ: Այսինքն՝ ի սկզբանե նախնական դատական վերահսկողությունն ուղղված է եղել անձի անձնական ազատության իրավունքը երաշխավորելուն, և դրա առարկան կազմել է հիշյալ իրավունքը սահմանափակող գործողությունների թույլատրելիությունը: Առ այսօր էլ միջազգային իրավական փաստաթղթերի ծանրակշիռ մեծամասնությունը (Մարդու իրավունքների համընդհանուր հռչակագիր (1948 թ.), Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին եվրոպական կոնվենցիա (1950 թ.), Քաղաքացիական և քաղաքական իրավունքների մասին դաշնագիր (1966

---

[1] Նախնական դատական վերահսկողության առարկայի տարրերը կքննարկվեն աշխատանքի հետագա շարադրանքում:

[2] Սույն աշխատության մեջ նախնական դատական վերահսկողության հիշյալ տեսակը չենք ուսումնասիրել, քանի որ այն առավելապես ընդգրկված է իրավունքի այլ ճյուղերի կարգավորման ոլորտում:

թ.) և այլն) նման կառուցակարգի առկայությունը պարտադիր է համարում վկայակոչված իրավունքի սահմանափակումների առանձին դեպքերի կապակցությամբ: Միջազգային փաստաթղթերի հիման վրա գործող միջազգային մարմինների (օրինակ՝ Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի, Եվրոպայի խորհրդի նախարարների կոմիտեի) գործունեության հետևանքով վերահսկողության առարկայի շրջանակներում է ընդգրկվել նաև լրագրողական գաղտնիքը բացահայտելուն պարտավորեցնելու պատճառով արտահայտվելու ազատության սահմանափակումը: Միևնույն ժամանակ նույն մարմինները շարունակաբար ընդգծում են նախնական դատական վերահսկողության՝ որպես անձի իրավունքների պաշտպանության առավել արդյունավետ միջոցի նշանակությունը նաև այլ հիմնական իրավունքների սահմանափակման հարցում: Այսինքն՝ անձի իրավունքների սահմանափակման մյուս դեպքերի նկատմամբ նախնական դատական վերահսկողության նախատեսումը թողնված է պետության հայեցողությանը: Հիշյալ դիտանկյունից կարող ենք փաստել, որ ՀՀ օրենսդրությամբ նախատեսված է նախնական դատական վերահսողության առարկայի հարաբերականորեն ընդգրկուն շրջանակ՝ ներառելով նաև անձի անձնական կյանքի, այդ թվում՝ բնակարանի անձեռնմխելիության, սեփականության իրավունքների սահմանափակման դեպքերը:

Իրավաբանական գրականության մեջ առկա է մոտեցում՝ վերահսկողության առարկայի շրջանակների էլ ավելի ընդլայնման անհրաժեշտության մասին: Մասնավորապես, առաջարկներ են արվել դրա շրջանակներում ընդգրկել քննումը[1], հետազոտության համար նմուշներ վերցնելը[2], բնակարանում ցանկացած քննչական գործողության կատարումը, որն իրականացվում է դրանում բնակ-

---

[1] Տե՛ս ***Лазарева В.А.***, նշված աշխատությունը, էջ 24, ***Аширбекова М.Т., Кудин Ф.М.***, Принцип публичности в российском досудебном производстве по уголовным делам (содержание и формы реализации): Монография, Волгоград, 2007, էջ 143:

[2] Տե՛ս ***Булатов Б.Б.,*** Меры уголовно-процессуального принуждения, М., «Спарк», 2003, էջ 65:

վող անձանց կամքին հակառակ[1]: Հեղինակների մի մասն էլ հիշյալ քննչական գործողությունները նախնական դատական վերահսկողության առարկայի շրջանակներում դասելը սահմանափակում է դրանք անձի կամքին հակառակ իրականացվելու դեպքերով[2]:

Նախնական դատական վերահսկողության առարկայի շրջանակները որոշելու համար անհրաժեշտ է առանձնացնել հստակ չափանիշներ, հակառակ դեպքում դրա շրջանակներում այս կամ այն գործողության ներառումը կլինի ինքնանպատակ՝ հանգեցնելով մինչդատական վարույթն իրականացնող մարմինների լիազորությունների չարդարացված նեղացման, գործի քննության դատավարական ձևի անհարկի բարդացման, քրեական դատավարությունում դատարանի դերի խեղաթյուրման, պետական ռեսուրսների անտեղին ծախսի:

Տեսության մեջ որպես այդպիսի չափանիշներ առանձնացվում են.

ա) անձի սահմանադրական իրավունքների սահմանափակման էականությունը,

բ) այնպիսի հետևանքների առաջացման հնարավորությունը, որոնք դուրս են գալիս քրեադատավարական հարաբերությունների շրջանակներից,

գ) խախտված սահմանադրական իրավունքների վերականգնման անհնարինությունը հետագա դատական վերահսկողության կամ դատական քննության միջոցով[3]:

Վերոհիշյալի առնչությամբ նշենք, որ քրեադատավարական իրավահարաբերությունների շրջանակներում անձի սահմանադրական իրավունքներից յուրաքանչյուրի սահմանափակման հետևանքներն այսպես թե այնպես կարող են դուրս գալ այդ հա-

---

[1] Տե՛ս ***Матвиенко И.В.,*** Меры уголовно-процессуального принуждения, ограничивающие право на неприкосновенность жилища, при расследовании преступлений: Автореф. дис. канд. юрид. наук, М., 2000, էջ 20:

[2] Տե՛ս ***Петрухин И.Л.,*** Свобода личности и уголовно-процессуальное принуждение. Общая концепция. Неприкосновенность личности, М., 1985, էջ 3, ***Азаров В.А., Таричко И.Ю.,*** Функция судебного контроля в истории, теории и практике уголовного процесса России: Монография, Омск, Омский гос. университет, 2004, էջ 161-163:

[3] Տե՛ս ***Химичева О.В.***, նշված աշխատությունը, էջ 290-291:

բաբերությունների շրջանակներից՝ տարածվելով անձի անձնական կյանքի այլ բնագավառների վրա, քանի որ անձի իրավունքները փոխկապակցված և փոխպայմանավորված համակարգ են կազմում, իսկ նման համակարգի տարրերից մեկի փոփոխությունն անհրաժեշտաբար ազդում է մյուս տարրերի վրա: Ինչ վերաբերում է հետագա դատական վերահսկողության կամ դատական քննության շրջանակներում խախտված իրավունքի վերականգնման անհնարինությանը, ապա «իրավունքների վերականգնում» հասկացությունը հավասարապես կիրառելի է ինչպես մինչև իրավունքի խախտումը եղած վիճակի վերականգնման *(restitution in integrum)*, այնպես էլ արդարացի հատուցում տրամադրելու *(just satisfaction)* միջոցի նկատմամբ: Այսպիսով՝ անհնարին է պատկերացնել իրավունքների խախտման այնպիսի դեպք, որը հիշյալ միջոցներից որևէ մեկով հնարավոր չլինի վերականգնել: Բացի այդ՝ հարկ է նկատել, որ հիշյալ չափանիշներն ինքնին կախվածության մեջ են գտնվում այլ՝ ավելի ընդհանրական մակարդակի չափանիշներից, հետևաբար դրանք չեն կարող գնահատվել որպես սպառիչ չափանիշներ և պատշաճորեն ծառայել դատական վերահսկողության առարկայի շրջանակի ճիշտ որոշմանը:

Վերոհիշյալի հաշվառմամբ կարծում ենք, որ նախնական դատական վերահսկողության առարկայի չափանիշները պետք է առանձնացնել երկու հարթություններում՝ ընդհանուր (ռազմավարական) և մասնավոր:

Մեր պատկերացմամբ՝ առաջին հարթությունը պետք է ներառի.

ա) համապատասխան իրավունքի պաշտպանության ոլորտում միջազգային քաղաքականությունը, մասնավորապես՝ տվյալ ժամանակաշրջանում կոնկրետ իրավունքի՝ միջազգային հանրությունում արժևորման աստիճանը.

բ) համապատասխան իրավունքի պաշտպանության ոլորտում պետության քաղաքականությունը, մասնավորապես՝ տվյալ պետությունում կոնկրետ իրավունքի արժևորման աստիճանը և դրա սահմանափակման ոլորտում գործնականում թույլ տրվող չարաշահումների և կամայականությունների մակարդակը: Հիշյալ չափանիշի շրջանակներում ոչ պակաս կարևոր գործոն է պետության նյութական ռեսուրսների գնահատումը: Չնայած հիշյալ գործո-

նը չի կարող արդարացնել անձի իրավունքների ապահովման պարտականության կատարման տեսանկյունից պետության թերացումները, սակայն իրավունքների պաշտպանության նվազագույն չափանիշներից բարձր չափանիշներ նախատեսելու հարցը քննարկելիս այն պետք է պատշաճ գնահատականի արժանանա, որպեսզի չտուժի համապատասխան երաշխիքի արդյունավետությունը:

Երկրորդ հարթությունում պետք է առանձնացնել հետևյալ չափանիշները.

ա) սահմանափակման ենթակա իրավունքի բնույթը, մասնավորապես՝ որպես այդպիսին կարող են հանդես գալանձի հիմնական իրավունքները.

բ) իրավունքի սահմանափակման աստիճանը:

Վերջինիս գնահատման համգամանքներից են նաև սահմանափակման հնարավոր հետևանքները և դրանց ազդեցության հատույթը:

Ընդ որում անհրաժեշտ է նկատել, որ երկրորդ հարթությունում առանձնացված չափանիշները ուղղակիորեն պայմանավորված են առաջին հարթությունում խմբավորված չափանիշներով և պետք է գործեն համակարգային սկզբունքով: Այսպես՝ այս կամ այն իրավունքը հիմնական իրավունքների շարքին դասելը, ինչպես նաև կոնկրետ միջամտության տեսակը, իրավունքի սահմանափակման համապատասխան աստիճանի գնահատումը ուղղակիորեն պայմանավորված են ինչպես միջազգային, այնպես էլ ներպետական քաղաքականությամբ:

Վերոհիշյալ չափանիշներից ելնելով՝ նշենք, որ միազգային քաղաքականության իմպերատիվ պահանջն է անձի ազատության իրավունքի սահմանափակման առանձին դեպքերի, ինչպես նաև լրագրողական գաղտնիքի բացահայտմանը պարտավորեցնելու նկատմամբ նախնական դատական երաշխիքի նախատեսումը: Բացի այդ՝ նման երաշխիքի առկայությունը ողջունելի է հատկապես գաղտնի քննչական գործողությունների կատարման առումով:

Ինչ վերաբերում է ներպետական քաղաքականությանը, ապա Սահմանադրությամբ տվյալ հարթությունում առանձնացվում է ազատության իրավունքի, անձնական կյանքի, այդ թվում՝ բնակարանի անձեռնմխելիության իրավունքի, ինչպես նաև սեփակա-

նության իրավունքի սահմանափակման նկատմամբ նախնական դատական վերահսկողության նախատեսումը։

Այսինքն՝ գործող օրենսդրությունը նախնական դատական վերահսկողության առարկայի սահմանման տեսանկյունից համապատասխանում է միջազգային չափանիշներին, սակայն պետք է նշել, որ որոշ դեպքերում այն հակասում է Սահմանադրությանը (օրինակ՝ Օրենսգրքով նախատեսված չէ սեփականության իրավունքից զրկվելու դեպքերի նկատմամբ նախնական դատական վերահսկողություն) կամ չի համապատասխանում որոշակիության չափանիշին (օրինակ՝ Օրենսգրքով նախատեսված չեն անձին բժշկական հաստատությունում տեղավորելու հարկադրանքի միջոցի նկատմամբ դատական վերահսկողության ընթացակարգերը)։ Ընդգծենք նաև, որ օրենսդիրը կաշկանդված չէ հիշյալ իրավունքների, ինչպես նաև դրանց սահմանափակումների դրսևորումները ընդլայնելու հարցում։

ՀՀ քրեական դատավարության նոր օրենսգրքի նախագծով (այսուհետ՝ Նախագիծ) նախնական դատական վերահսկողության առարկայի շրջանակներում են ընդգրկվել հարկադրանքի միջոցներից տնային կալանք և վարչական վերահսկողություն խափանման միջոցները (284-րդ հոդված), ապացուցողական գործողություններից՝ բնակարանում առգրավումը և դեպքի վայրի՝ զննություն չհամարվող զննությունը, ինչպես նաև անձի համաձայնության բացակայության դեպքում բնակարանում կատարման ենթակա այլ քննչական գործողությունները (բացառությամբ դեպքի վայրի զննության), բժշկական գաղտնիք պարունակող փաստաթղթերի առգրավումը (26-րդ, 291-րդ հոդվածներ)։ Միևնույն ժամանակ նախնական դատական վերահսկողության առարկայի շրջանակներից դուրս են մնացել գրավի գումարը պետության եկամուտ դարձնելը և լրագրողական գաղտնիքի բացահայտմանը պարտավորեցնելը։

Գրավի գումարը պետության եկամուտ դարձնելու նկատմամբ նախնական դատական վերահսկողության բացառումը չի հակասում ինչպես միջազգային, այնպես էլ ներպետական քաղաքականությանը, քանի որ այն սեփականությունից զրկելու հասկացության շրջանակներում չի ներառվում։ Ինչ վերաբերում է լրագրողական գաղտնիքի բացահայտմանը պարտավորեցնելուն, ապա դրա

կապակցությամբ միջազգային չափանիշների և փորձի ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ այն, որպես ընդհանուր կանոն, չի թույլատրվում, սակայն բացառիկ դեպքերում օրենքով սահմանված հիմքերով և կարգով կարող է թույլատրելի համարվել: Ընդ որում, Եվրոպական դատարանի նախադեպային իրավունքի համաձայն, լրագրողական գաղտնիքի բացահայտմանը պարտավորեցնելը, որպես կանոն, պետք է լինի նախնական դատական վերահսկողության առարկա, հակառակ դեպքում քննարկվող արտոնության երաշխիքային բնույթը կիմաստազրկվի[1]: Նման պայմաններում նախնական դատական վերահսկողության առարկայի շրջանակներից այն բացառելու մոտեցումն ընդունելի չենք համարում:

Նախագծի լրամշակման հետևանքով նախնական դատական վերահսկողության առարկայի շրջանակներում ներառվել է բժշկական գաղտնիք պարունակող փաստաթղթերի առգրավումը: Բժշկական գաղտնիք կազմող տեղեկատվության բացահայտման նկատմամբ նախնական դատական վերահսկողության պարտադիր պահանջ սահմանված չէ ինչպես Եվրոպական դատարանի[2], այնպես էլ միջազգային այլ կառույցների կողմից: Սակայն Ավիլկինան և մյուսներն ընդդեմ Ռուսաստանի գործով Եվրոպական դատարանը դիրքորոշում է արտահայտել այն մասին, որ դատախազի տիրապետության տակ անցնելուց հետո բժշկական գաղտնիք կազմող տեղեկատվության բացահայտման իրավաչափությունը բողոքարկելու հնարավորությունը դիմումատուին չի ապահովել հիշյալ տեղեկատվության անօրինական հրապարակման դեմ բավարար երաշխիք: Վերջին դիրքորոշումը հիմնված է համապատասխան ժամանակահատվածում ՌԴ-ում գործող այն օրենսդրական կարգավորման և դատական մեկնաբանման վրա, որ բժշկական գաղտնիք կազմող տեղեկատվություն պահանջելու դատախազի լիազորության և անձանց, որոնց վերաբերյալ կարող են ստացվել նման տեղեկություններ, շրջանակի սահմանափակումներ նախատեսված չեն: Նույն վճռով Եվրոպական դատարանը հաշ-

---

[1] Տե՛ս *Sanoma Uitgevers B.V. v. the Netherlands* գործով 14.09.2010 թ. վճիռը, կետեր 90-92:

[2] Տե՛ս, օրինակ, *Z v. Finland* գործով 25.02.1997 թ. վճիռը, գանգատ՝ թիվ 22009/93, կետ 108:

վի է առել նաև այն, որ մինչև բժշկական գաղտնիքի բացահայտմանը պարտավորեցնելու որոշում կայացնելը դիմումատուին հնարավորություն չի տրվել առարկելու կամ համաձայնելու դրան[1]: Չնայած հիշյալ վճռով Եվրոպական դատարանը ուղղակիորեն չի նշել նախնական դատական վերահսկողության երաշխիքի պարտադիրությունը, սակայն դրանից կարելի է կանխատեսումներ անել նման երաշխիքի անհրաժեշտության վերաբերյալ: Վերջինս բխում է նաև համասեռ հարաբերությունների կարգավորման դատավարական ձևի միասնականության ապահովման անհրաժեշտությունից, քանի որ անձի անձնական կյանքի անձեռնմխելիության և վստահության վրա հիմնված կոնկրետ գործունեություն իրականացնող մարմինների բնականոն աշխատանքի ապահովմանն ուղղված նոտարական, ապահովագրական, բանկային գաղտնիք կազմող տեղեկատվության դեպքում նախատեսված է նախնական դատական վերահսկողություն:

Անդրադառնալով տնային կալանք խափանման միջոցի նկատմամբ նախնական դատական վերահսկողության սահմանմանը՝ Եվրոպական դատարանի նախադեպային իրավունքի ուսումնասիրությունից հետևում է, որ տնային կալանքը դիտարկվում է ազատությունից զրկելու կալանքին համահավասար դրսևորում[2], հետևաբար դրա նկատմամբ նախնական դատական վերահսկողությունը նույնպես պարտադիր է: Ինչ վերաբերում է վարչական հսկողությանը, ընդհանուր առմամբ այն անձի ազատ տեղաշարժման իրավունքի սահմանափակման միջոց է, սակայն որոշակի հանգամանքների առկայության դեպքում կարող է վերաճել նաև ազատության իրավունքի սահմանափակման, մասնավորապես՝ օրվա որոշակի ժամերին բնակության տարածքը լքելու արգելքի սահմանման դեպքում: Ավելին՝ Նախագծով նախատեսվում է էլեկտրոնային հատուկ միջոցներով վերահսկողություն իրականացնելու հնարավորություն, որն իրավունքի սահմանափակման հարաբերականորեն խիստ միջոց է: Վերջինիս վերաբերյալ ձևավորված միջազգային չափանիշներով ընդունելի է համարվում դրա

---

[1] Տե՛ս *Avilkina and others v. Russia* գործով 06.06.2013 թ. վճիռը, գանգատ՝ թիվ 1585/09, կետեր 48-52:

[2] Տե՛ս, օրինակ, *Buzadji v. the Republic of Moldova* գործով 05.07.2016 թ. վճիռը, գանգատ՝ թիվ 23755/07:

նկատմամբ ինչպես նախնական, այնպես էլ հետագա դատական վերահսկողությունը[1]: Սակայն, հաշվի առնելով, որ էլեկտրոնային վերահսկողության կիրառումը՝ որպես խափանման միջոցի տարր, նորույթ պետք է լինի հայ իրականության համար, հետևաբար դրա չափանիշների մշակման և իրավաչափ կիրառման տեսանկյունից ընդունելի է այն նախնական դատական վերահսկողության առարկայի շրջանակներում ներառելու մոտեցումը:

Բնակարանում կատարվող առգրավման և այլ քննչական գործողությունների նկատմամբ նախնական դատական վերահսկողություն նախատեսելու Նախագծի մոտեցումը ՀՀ-ում առկա իրականության, հատկապես դատարանների ծանրաբեռնվածության խնդրի, դրա լուծման գործուն ռազմավարության և նյութական ռեսուրսների բացակայության պայմաններում արդարացված չենք համարում: Վերջինս կարող է ունենալ հակառակ ազդեցությունը՝ հանգեցնելով դատական վերահսկողության ձևականացման և այլ իրավունքների երաշխավորման տեսանկյունից դրա որակի անկման:

Անդարադառնալով օպերատիվ-հետախուզական գործունեության նկատմամբ նախնական դատական վերահսկողությանը՝ նշենք, որ ՕՀՄ-ների քննարկվող շրջանակի ուսումնասիրությունից հետևում է, որ դրանք հիմնականում անձի անձնական կյանքի անձեռմխելիության իրավունքի, այդ թվում՝ նամակագրության գաղտնիության և բնակարանի անձեռնմխելիության իրավունքների միջամտության միջոցներ են: Այս տեսանկյունից անհրաժեշտ է քննարկման առարկա դարձնել այն հարցը, թե արդյոք կաշառք տալու կամ կաշառք ստանալու ՕՀՄ-ն համապատասխանո՞ւմ է քննարկվող չափանիշին:

«ՕՀԳ-ի մասին» ՀՀ օրենքի 30-րդ հոդվածի համաձայն՝ կաշառք տալու կամ կաշառք ստանալու նմանակում օպերատիվ-հետախուզական միջոցառման արդյունքները հավաստվում են բացառապես տեսանկարահանման կամ ձայնագրման միջոցով, ընդ որում՝ տեսանկարահանումը կամ ձայնագրումը անձի բնակարանում իրականացվում է բացառապես դատարանի որոշմամբ:

---

[1] Տե՛ս Նախարարների կոմիտեի՝ 19.02.2014 թ. «Էլեկտրոնային մոնիթորինգի վերաբերյալ» թիվ CM/Rec(2014)4 հանձնարարականի 3-րդ սկզբունքի 2-րդ մասը:

Ստացվում է, որ որոշ դեպքերում կաշառքի նմանակում ՕՀՄ բացկացուցիչ մաս է նաև ներքին դիտում ՕՀՄ-ն, ընդ որում՝ հատուկ ընդգծվում է բացառապես դատարանի որոշմամբ անձի բնակարանում տեսանկարահանում կամ ձայնագրում իրականացնելու մասին: *Փաստորեն, այն դեպքերում, երբ կաշառքի նմանակում ՕՀՄ բացկացուցիչ մաս է ներքին դիտում ՕՀՄ-ն, դատարանի թույլտվությունը պետք է վերաբերի ինչպես կաշառքի նմանակում, այնպես էլ ներքին դիտում ՕՀՄ-ներին:* Այս պայմաններում ակնհայտ է, որ տվյալ ՕՀՄ-ի նախատեսումը կապված չէ անձի անձնական կյանքի անձեռնմխելիության իրավունքի երաշխավորման հետ:

Հետաքրքրական է, որ Եվրոպական դատարանը, ընդգծելով կոռուպցիայի դեմ պայքարի անհրաժեշտությունը և այդ գործում քննության հատուկ մեթոդների, մասնավորապես՝ գաղտնի գործակալների մասնակցությամբ գաղտնի միջոցառումների իրականացման թույլատրելիությունը, միևնույն ժամանակ գտել է, որ ոստիկանական սադրանքի դեպքերի բացառման նպատակով այդ մեթոդների կիրառումը պետք է իրականացվի հստակ սահմաններում՝ ողջամիտ և բավարար երաշխիքների ապահովմամբ, ինչպիսին է համապատասխան միջոցառման կատարումը թույլատրելու, այն իրականացնելու և դրա նկատմամբ վերահսկողության հստակ ու կանխատեսելի ընթացակարգերի նախատեսումը[1]: Մի շարք գործերով Եվրոպական դատարանը Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի խախտում է արձանագրել, մասնավորապես՝ այն հիմքով, որ գաղտնի միջոցառումը թույլատրվել է այն մարմնի հասարակ վարչական որոշմամբ, որը հետագայում իրականացրել է տվյալ միջոցառումը, և դրա նկատմամբ բացակայել է դատական կամ այլ անկախ մարմնի վերահսկողությունը[2]: Գաղտնի միջոցառման նկատմամբ վերահսկողության կապակցությամբ Եվրոպական դատարանն ընդգծել է, որ դատական վերահսկողությունն առավել համապատասխան երաշխիք կարող է հանդիսանալ՝ այնուամենայնիվ նշելով, որ համապա-

---

[1] Տե՛ս *Ramanauskas v. Lithuania* գործով 05.02.2008 թ. վճիռը, գանգատ՝ թիվ 74420/01, կետեր 50-53:

[2] Տե՛ս *Vanyan v. Russia* գործով 15.12.2005 թ. վճիռ, գանգատ՝ թիվ 53203/99, կետեր 46-47, *Khudobin v. Russia* գործով 26.10.2006 թ. վճիռ, գանգատ՝ թիվ 59696/00, կետ 135, *Bannikova v. Russia* գործով 04.11.2010 թ. վճիռը, գանգատ՝ թիվ 18757/06, կետեր 49-50:

տասխան ընթացակարգերի և երաշխիքների առկայության դեպքում հսկողական այլ միջոցները, ինչպիսին է, օրինակ, դատախազական հսկողությունը, նույնպես կարող են կիրառվել[1]: Ի կատարումն Եվրոպական դատարանի վերոնշյալ դիրքորոշումների՝ որոշ երկրներ իրենց օրենսդրություններում նախատեսել են քննարկվող գործողությունների կատարման նկատմամբ նախնական դատական վերահսկողության համակարգ[2]:

Վերոնշյալի հաշվառմամբ գտնում ենք, որ կաշառքի նմանակում ՕՀՄ-ի ներառումը նախնական դատական վերահսկողության առարկայի շրջանակներում պայմանավորված է հնարավոր սադրանքի դեպքերի կանխման անհրաժեշտությամբ, որն ընդգրկվում է անձի արդար դատաքննության իրավունքի շրջանակում: Նման մոտեցումը միտված է Եվրոպական դատարանի նախադեպային իրավունքում ձևավորված չափանիշներին:

Անհրաժեշտ է ընդգծել, որ Եվրոպական դատարանի դիրքորոշումներում որևէ տարբերակում չկա գաղտնի գործակալների մասնակցությամբ իրականացվող գաղտնի միջոցառման տեսակի կամ այն հանցագործության տեսակի վերաբերյալ, որի բացահայտման նպատակով դրանք իրականացվում են: Այլ խոսքով՝ Եվրոպական դատարանի ձևավորած չափանիշների տեսանկյունից նախնական դատական վերահսկողությունը որպես առավել ընդունելի երաշխիք է գնահատվում ինչպես կաշառքի նմանակում, այնպես էլ վերահսկելի մատակարարում և գնում, գաղտնի գործակալների ներդրում և նմանաբնույթ այլ գաղտնի միջոցառումների իրականացման դեպքում:

Հետաքրքրական է, որ ՌԴ «ՕՀԳ-ի մասին» օրենքով (8-րդ հոդվածի 2-րդ մաս) դատական վերասկողության առարկայի շրջանակները սահմանափակված են անձանց նամակագրության, հեռախոսային խոսակցությունների, փոստային, հեռագրական և այլ հաղորդումների գաղտնիության, ինչպես նաև բնակարանի անձեռնմխելիության իրավունքների սահմանափակմանը առնչվող ՕՀՄ-ներով: Ինչ վերաբերում է հսկիչ գնում (նմանաբովանդակ է «ՕՀԳ-ի մասին» ՀՀ օրեն-

---

[1] Տե՛ս *Milinienė v. Lithuania* գործով 24.06.2008 թ. վճիռը, գանգատ՝ թիվ 74355/01, կետ 39:

[2] Տե՛ս Committee of Ministers, Resolution ResDH(2001)12, 26 February 2001, Resolution CM/ResDH(2011)231, 1 October 2008:

քով նախատեսված վերահսկելի մատակարարում և գնում ՕՀՄ-ին[1]), օպերատիվ ներդրում, օպերատիվ փորձարարություն (ընդգրկում է նաև «ՕՀԳ-ի մասին» ՀՀ օրենքով նախատեսված կաշառք տալու և կաշառք ստանալու նմանակում ՕՀՄ-ն[2]) ՕՀՄ-ներին, ապա ՌԴ օրենսդիրը դրանց իրականացման համար բավարար է համարում ՕՀԳ իրականացնող մարմնի ղեկավարի կողմից հաստատված որոշումը՝ չնայած այն իրողությանը, որ Եվրոպական դատարանը Ռուսաստանի դեմ կայացված մի շարք որոշումներում[3] հատուկ ընդգծել է նշված ՕՀՄ-ների նկատմամբ դատական կամ այլ անկախ մարմնի վերահսկողության անհրաժեշտության մասին:

Վերոնշյալի հաշվառմամբ անհասկանալի է օրենսդրի և Նախագծի՝ վերահսկելի մատակարարում ու օպերատիվ ներդրում ՕՀՄ-ները նախնական դատական վերահսկողության առարկայի շրջանակներում չընդգրկելու տրամաբանությունը, այն դեպքում, երբ կաշառքի նմանակում ՕՀՄ-ն նախատեսված է այդ շրջանակներում: Այս կապակցությամբ *առաջարկում ենք դատական վերահսկողության առարկայի շրջանակներում ներառել նաև վերահսկելի մատակարարում և գնում, օպերատիվ ներդրում ՕՀՄ-ների իրականացումը, ինչպես նաև քննարկվող միջոցառումները նախատեսել որպես գաղտնի քննչական գործողություններ:*

ՕՀԳ-ի նկատմամբ դատական վերահսկողության հարաբերությունները կանոնակարգված են Օրենսգրքի և «ՕՀԳ-ի մասին» ՀՀ օրենքի նորմերով: Օրենսգրքի 281-րդ հոդվածի տառացի մեկնաբանումից հետևում է, որ դատական վերահսկողության առարկա են *միայն* այն ՕՀՄ-ները, որոնք կապված են քաղաքացիների նամակագրության, հեռախոսային խոսակցությունների, փոստային, հեռագրական և այլ հաղորդումների գաղտնիության իրավունքի սահմանափակման հետ, իսկ դրանց տեսակները նախատեսված են «ՕՀԳ-ի մասին» ՀՀ օրենքով: «ՕՀԳ-ի մասին» ՀՀ օրենքի 34-

---

[1] Տե՛ս ***Алексеев А.И., Вагин О.А., Закаляпин Д.В.*** и др., Комментарий к Федеральному закону «Об оперативно-розыскной деятельности» (постатейный), под ред. ***А.И. Алексеева, В.С. Овчинского,*** Москва, Проспект, 2011, էջ 38:

[2] Տե՛ս նույն տեղում, էջ 47:

[3] Տե՛ս *Vanyan v. Russia, Khudobin v. Russia, Bannikova v. Russia* գործերով վկայակոչված որոշումները:

րդ հոդվածի համաձայն՝ դատական վերահսկողության առարկան են կազմում նաև ներքին դիտումը[1], ֆինանսական տվյալների մատչելիության ապահովումը և ֆինանսական գործարքների գաղտնի վերահսկումը, կաշառք ստանալու կամ կաշառք տալու նմանակումը, ինչպես նաև արտաքին դիտում օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումը, եթե արտաքին դիտման արդյունքների գրանցումն առանց տեխնիկական միջոցների օգտագործման հնարավոր չէ, և անձը (անձինք), որի (որոնց) նկատմամբ իրականացվում է արտաքին դիտումը, ողջամտորեն չէր (չէին) կարող ենթադրել դրա անցկացման հնարավորության մասին: Այսինքն՝ դրանց շրջանակում ընդգրկված են նաև ՕՀՄ այնպիսի տեսակներ, որոնք, ինչպես նշեցինք, կապված չեն քաղաքացիների նամակագրության, հեռախոսային խոսակցությունների, փոստային, հեռագրական և այլ հաղորդումների գաղտնիության իրավունքի սահմանափակման հետ: Միևնույն ժամանակ «ՕՀԳ-ի մասին» ՀՀ օրենքով նախատեսված չէ այդ միջոցառումների նկատմամբ դատական վերահսկողության վարույթի առանձին կարգ, այլ ընդամենը նախատեսված է, որ ՕՀԳ իրականացնող մարմնի ղեկավարը համապատասխան միջնորդությունը դատարան է ներկայացնում **Օրենսգրքով սահմանված կարգով** («ՕՀԳ-իմասին» ՀՀ օրենքի 34-րդ հոդվածի 2-րդ մաս):

Այսինքն՝ դատական վերահսկողության առարկա հանդիսացող ՕՀՄ-ների շրջանակի առնչությամբ Օրենսգրքի 281-րդ և «ՕՀԳ-ի մասին» ՀՀ օրենքի 34-րդ հոդվածների միջև առկա է հակասություն, որի արդյունքում բացակայում են «ՕՀԳ-ի մասին» ՀՀ օրենքով նախատեսված և անձանց հիմնարար իրավունքները սահմանափակող մի շարք ՕՀՄ-ներ իրականացնելու նկատմամբ նախնական դատական վերահսկողության ընթացակարգը սահմանող նորմեր, ինչն էականորեն վտանգում է անձանց իրավունքները՝ չհամապատասխանելով նաև այդպիսի գաղտնի գործողությունների իրականացման համար նախատեսված միջազգային չափանիշներին: Վերջինիս համատեքստում նշենք, որ դատարանները փաստացի քննարկում են նման միջնորդությունները, սակայն նման պրակտիկան չի համապատասխանում անձի իրավունքների

[1] Եթե կատարվում է առանց տեսանկարահանման, ձայնագրման, լուսանկարահանման, էլեկտրոնային և այլ կրիչների միջոցով դիտման արդյունքների գրանցման:

սահմանափակման օրինականության չափանիշին: Հիշյալ օրենսդրական հակասությունը ենթակա է հրատապ վերացման, քանի որ վտանգում է ինչպես անձանց հիմնարար իրավունքների պաշտպանությունը, այնպես էլ հանցավորության դեմ պայքարի պետության քաղաքականության արդյունավետությունը:

ОТДЕЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ ПРЕДМЕТА ПРЕДВАРИТЕЛЬНОГО СУДЕБНОГО КОНТРОЛЯ В УГОЛОВНОМ ПРОЦЕССЕ РА

Ани Даниелян

Аспирант кафедры уголовного процесса и криминалистики ЕГУ

В данной статье анализируется важность вопроса предмета первоначального судебного контроля, обусловленного несколькими ценностями и принципами, взаимодействующими с ним, такими как определения основных прав человека, необходимого уровня защиты прав человека, государственная политика и приоритеты в соответствующих областях, с одной стороны, и судебная нагрузка, степень процессуальной независимости следователя и недопустимость замены надзирающего прокурора, с другой стороны.

В этом контексте мы предложили критерии для определения надлежащего объема предмета первоначального судебного контроля, проанализировали существующий объем предмета и его соответствие разработанным критериям.

SOME ISSUES ON THE SCOPE OF SUBJECT OF INITIAL JUDICIAL CONTROL OVER PRE-TRIAL PROCEEDINGS IN THE RA CRIMINAL PROCESS

Ani Danielyan

PHD student of the YSU chair of Criminal procedure and Criminalistics

The importance of the issue of the scope of initial judicial control is conditioned by the several values and principals interacting with it, such as desision of the scpoe of the basic human rights, the neccessary level of the latters protection, state policy and priorities in the revelant fields, and judicial workload, the importance of investigator's procedural

independence and forbiddance of replacement of the supervising prosecutor, from the other hand.

In that context the auther has tried to suggest criteria for desiding the proper scope of the subject of the initial judicial control, analized the existing scope of subject and its fittnes to the elaborated criteria.

Բանալի բառեր՝ *նախնական դատական վերահսկողություն, առարկայի շրջանակ, միջազգային չափանիշներ, պետական քաղաքականություն, մարդու հիմնական իրավունքներ, գաղտնի քննչական գործողություններ:*

Ключевые слова: *первоначальный судебный контроль, предмет первоначального судебного контроля, международные стандарты, государственная политика, основные права человека, тайные следственные мероприятия.*

Key word: *initial judicial control, scope of subject, international standards, state policy, basic human rights, secret investigative measures.*